

A széki magyarok élő hagyományai

A XX. század végén középkori állapotok ellen tiltakozunk mi, akik kívülről szemléljük az erdélyi eseményeket. Évezredek köveiért emelünk szót, megakadályozva a gyökerek teljes elvágását.

Néhány éve vált teljesen világossá, domborodott ki a veszély, amely közvetlen az ott élők életét, létét fenyegeti az egyetemes európai kultúra hatalmas darabját. Erdélyért szólnak a harangok.

Erdélyért, amely mindig otthont adott a különféle népeknek, kultúráknak. Egymás mellett egymásért évezredekben keresztül békében éltek az emberek. Együtt dolgoztak, vigadtak, szomorkodtak. Ez a földrajzi szempontból egységes terület és népe veszélyben van! Erdélyről ma az európai civilizált társadalom nem mondhat le. Nem mondhat le az ott élők évezredek kötődéséről, amelyből ennek az országrésznek ereje fakad. Nem adhatja meg a beleegyezését egy ország sem ennek eltörléséhez. Nincs joga hozzá! Meg kell őriznünk fia-





inknak, unokáinknak azt az értéket, melyet jószándékúan őseink ránk hagytak.

A gyökerek mély emberi sorsokat kötnek össze, azokét, akik szeretik ezt a földet, akik tovább szeretnék gazdagítani az egyetemes emberi kultúra javára. 1782-ben az első magyar nyelvű Magyar Hírmondóban fogalmazódik először meg egy felhívás a magyar néphagyományok gyűjtésére, megmentésére.

Tehát már több mint kétszáz évvel ezelőtt is szükségesnek tartották az értékek megmentését.

Nem holmi divatról van szó, amelyet ha megun az ember leveti és újra cseréli. A múltat őrizni kell, a történelem, a kultúra velünk együtt él. Mi teremtjük, jól vagy rosszul. Évezredekem keresztül apáról fiúra száll ez az örökség. Nincs tehát joga azt senkinek elvenni, mássá alakítani.

Sajnos azonban ma már Erdélyben is csak szigeteket találunk az ősi örökségből. Azt a kicsit pedig őriznünk kell. Lazulnak az emberi kapcsolatok, hiányoznak az együttélés íratlan szabályai. Azon a földön, ahol egykor megfért jószomszédilag magyar, oláh, szerb, székely, szász mint festő palettáján a sok szín, nem lehet eltörölni. Erdély egy tarka mező, amelynek virágai itt-ott még mutatják szépségüket. Ezt nem szabad engednünk leszakítani. Tovább kell ápolni, gondozni ahogy elődeink tették.

Nem szabad, hogy e felmérhetetlen történelmi, néprajzi, építészeti kultúra visszavonhatatlanul eltűnjön. A világörökség része kell, hogy maradjon.

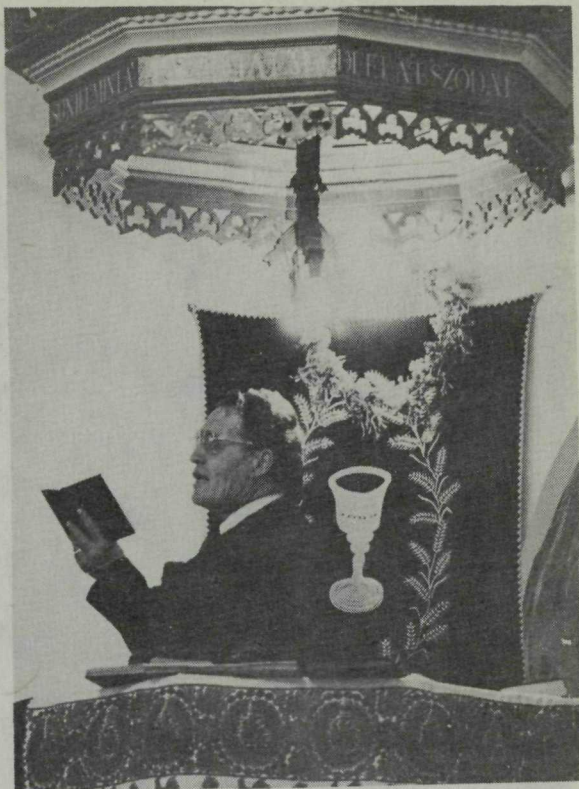
Erdélyért szól a széki nagyharang is! Valamikor szebb napokat megélt Szék /Sic/ nagyközség ma létéért küzd. Széket, ezt a főleg reformátusokból álló községet, amely egykor Szolnok-Doboka vármegyéhez tartozott, már az Árpád korban királyi városként emlegetik. Kiváltságait 1471-ben Mátyás király is megerősítette.

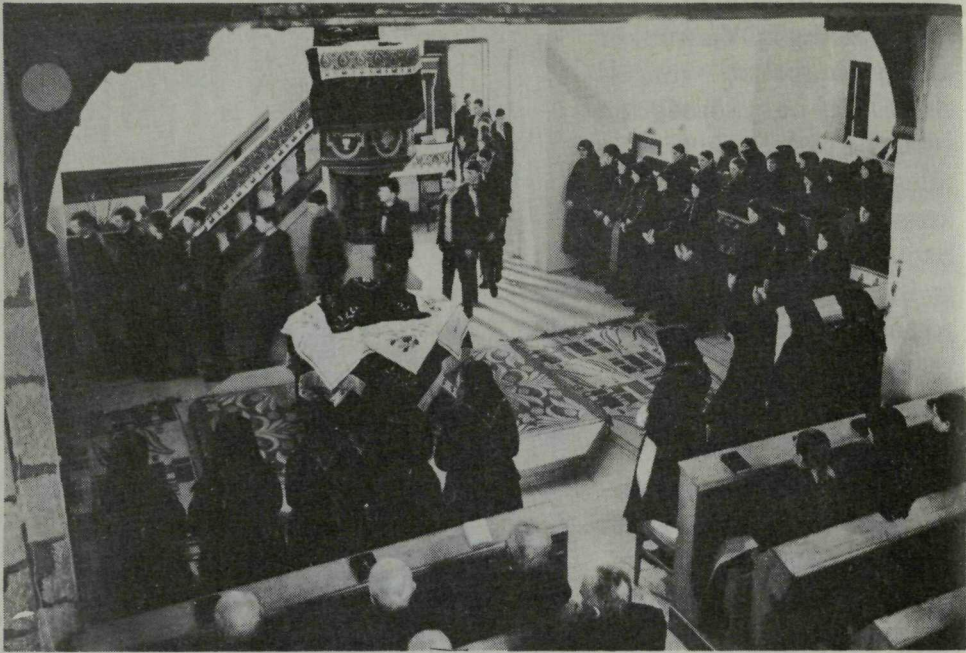
Szamosújvártól /Gherla/ délre eső nagyközséget egykor sóbányái gazdagították. Neve, kialakulása is összefügg a sóbányászattal. 1291-ben Zeek néven említik az oklevelek. Valószínű, hogy IV. Béla király idejére tehetjük városi rangjának adományozását, mivel már III. Endre szabad királyi városnak mondja. E Mezőség-széli település városfejlődési megrekedését hátrányos földrajzi helyzete okozta. Drága lett ugyanis tengelyen szállítani a sót. A középkorban a Meszesi kapun és a Szalacson át vitték a Tiszáig a sót, ahol hajókba rakták. Később így előtérbe kerültek más települések, ahol víziutak voltak.

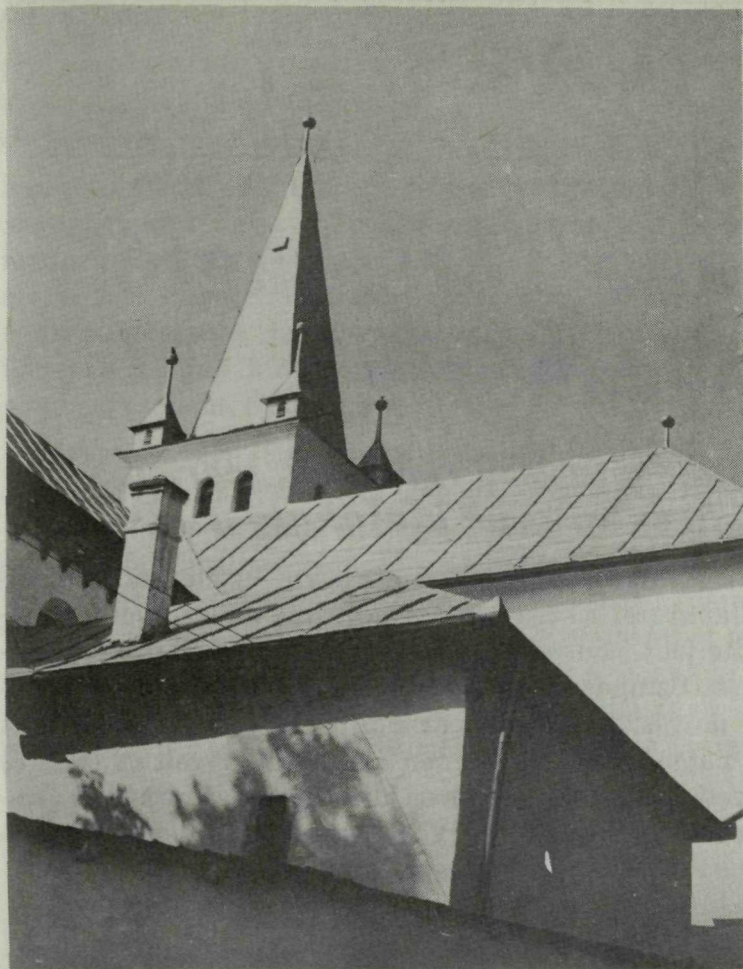
Már az őskorban lakott helyek közé tartozott, ezt bizonyítják a határban előkerült kő- és bronzkori leletek. A rómaiak idejéről több érdekes tárgy is fennmaradt. A só gyakran kisegítette az országot a bajból, 1662-ben Kücsük pasa külön követelt hadisarcát a széki aknák sójöveldelméből fedezték.

Szék 1818-1828-ig illetve 1847 előtti években a vármegye székhelye is volt. 1884-től nagyközség lett.

Szék legnevezetesebb épülete a reformátusok egyháza. Háromhajós, Árpád-kor és a kora gótika keveredésével a tatárjárás után valószínű a







cisztercita szerzetesek építették 1432 körül. Erős védőfalak övezik, amely az egykori városi rangnak megfelelő volt. Jelenlegi tornya 1946-ból való. 1555-ben egyébként itt tartották az erdélyi protestáns zsinatot.

Századokon át viharos múltja van ennek a településnek. Az egyik ilyen, amikor a krími tatárok

1717. augusztus 24-én rátörtek a városra és kifosztották. A lakosság nagy részét megölték vagy magukkal hurcolták. Sajnos a veszedelmet még a szárazság és a pestisjárvány is nehezítette. Akik életben maradtak, elhatározták, hogy megemlékeznek a tragikus napokról. Azóta minden év augusztus 24-én Bertalan /Birtalan/ napján templomi imádságokat hallgatnak.

Sajnos a régmúlt idők gazdagságából mára itt is szegénység lett. Rossz, poros utak stb. jellemzik ezt a nagyközséget. De megmaradt színes, gazdag kultúrájuk énekekben, táncban, öltözködésben, amelyeket ma is büszkén őriznek.

Tarpai Zoltán
/A szerző felvételei/